

Horváthné Hidegh Anikó

biológia-földrajz szakos középiskolai tanár
pedagógiai értékelési szakértő
kutatótanár
intézményvezető
Százhalombattai Arany János Általános Iskola és Gimnázium
hidegh.aniko@gmail.com

Tanulói motiváció vizsgálata a szövegértés fejlődését célzó kutatás háttérvizsgálataként

Abstract

Today's school must take into account and reflect on partnership and social needs, so it must deal with the formation and development of a very important key competence, and that is reading comprehension. From 2021, a new methodological application will be implemented in the author's school for the development of text comprehension and the use of mathematical tools, as part of the author's research work for five years (HIDEGH, 2021). Several researchers have proven that motivation affects performance (DECI-RYAN, 2000, BENKE, 2018). Therefore, he inserted a motivational measurement into the studies and examined the motivational characteristics of their students. One part of the five-year research, the background of which is the examination of learning motivation in the target groups of the above measurements. The questionnaires were filled out by 174 high school students. The analysis of the results of the questionnaire is realistic and showed rather positive results among the students. These areas need to be further strengthened. Areas to be developed have also been identified, which are worth considering and creating a development/action plan for this circle, as they can have an influence on learning motivation. All points of the action plan to be developed are among the goals of the original five-year research plan. Based on all of this, it can be concluded that the adequacy and relevance of the originally set goals, methodology, and practice of the main research were also confirmed in connection with this motivational study. In this way, your practice will be strengthened and you can move forward towards the set goals.

Keywords: Public education, reading comprehension, motivation, background check, test results.

Absztrakt

A ma iskolájának figyelembe kell venni és reflektálnia kell a partneri, társadalmi igényekre, így foglalkozni kell egy nagyon fontos kulcskompetenciának a kialakításával, fejlesztésével, ez pedig a szövegértés. 2021-től zajlik a szerző iskolájában a szövegértés és a matematika eszközhasználat fejlesztése érdekében egy új módszertani alkalmazás, a szerző kutatómunkájának részeként öt éven át (HIDEGH, 2021). Több kutató is bizonyította, hogy a motiváció hatással van a teljesítményre (DECI-RYAN, 2000, BENKE, 2018). Ezért, a vizsgálatok közé illesztett egy motivációs mérést és megvizsgálta tanulóik motivációs jellemzőit. Az ötéves kutatás egyik része, háttére a tanulási motiváció vizsgálata a fenti mérések célcsoportjaiban. A kérdőíveket 174 fő felső tagozatos tanuló töltötte ki. A kérdőív eredményeinek elemzése reális, és inkább pozitív eredményeket mutatott ki a tanulók körében. Ezeket a területeket tovább szükséges erősíteni. Kimutathatóvá váltak fejlesztendő területek is, melyeket érdemes átgondolni és fejlesztési/intézkedési tervet alakítani ki erre a körre, hiszen befolyással lehetnek a tanulási motivációra. A kialakításra kerülő intézkedési terv minden pontja szerepel az eredeti ötéves kutatási terv céljai között. Mindezek alapján megállapítható, hogy a fő kutatás eredetileg kitűzött céljainak, módszertanának, gyakorlatának megfelelősége, relevanciája ennek a motivációs vizsgálatnak a kapcsán is beigazolódott. Így gyakorlata megerősödve haladhat tovább a kitűzött célok felé.

Kulcsszavak: Közoktatás, szövegértés, motiváció, háttérvizsgálat, vizsgálati eredmények.

Bevezetés

A ma iskolájának figyelembe kell venni és reflektálnia kell a partneri, társadalmi igényekre, így foglalkozni kell egy nagyon fontos kulcskompetenciának a kialakításával, fejlesztésével, ez pedig a szövegértés. Ezáltal az általános iskolák egyik legfontosabb feladata a szövegértési és

matematikai kompetencia minél magasabb szintre történő fejlesztése, mely alapja lesz minden gyermek további tanulmányaiban és felnőttként az infokommunikációs társadalomban való érvényesülésnek. A szövegértés fejlesztésének fontosságát kutatja számos magyar kutató is, akik akciókutatási beszámolójukban adtak eredményeikről beszámolót (KISS A.–KISS É.–KUBINGER-PILLMANN–LADÁNYINÉ–ZSOLNAI JÓZSEFNÉ, 2015). A pedagógusok és a szülők által is átértékelődött a szövegértés fontossága az utóbbi időben: mindenki egyetért azzal, hogy a gyermekek a továbbtanuláshoz, a középiskolai képzéshez majd az egyetemi tanulmányaikkal való minél sikeresebb boldoguláshoz olyan kulcskompetenciához jutnak a szövegértéssel, ami végigkíséri felnőtt életüket, sikereik kulcsaként is (GRABE–STOLLER 2011; SCHNOTZ–MOLNÁR 2012). A 2020-ban bevezetett módosított NAT egyik fő célja, a fenti kompetenciák erősítése az általános iskolákból kilépő tanulók esetében.

2021-től zajlik iskolánkban a szövegértés és a matematika eszközhasználat fejlesztése érdekében egy új módszertani alkalmazás intézményvezetői kutatómunkám részeként (Hidegh, 2021). Iskolánkban ezt a bevezetett gyakorlatot „Kompetencia Projekt”-nek nevezzük, melyet a nevelőtestület támogatásával és részvételével hajtunk végre. Lényege, hogy a felső tagozaton a mindennapi iskolai tanulás részeként a szövegértés megjelenik tantárgyanként, mint gyakorlás, mint gyakorlat. Továbbá tanuló párok segítik egymás munkáját, tanórán kívüli tevékenységként megjelenik a fejlesztő tanulószoba keretein belül a szövegértés fejlesztése, és iskolánk hangsúlyosan kezeli a pályaaorientációs felkészítést a gyerekek számára. Mindezek remélhetően hatással vannak a szövegértési feladatok megoldási eredményességének növekedésére, amit minden tanévben bemeneti és kimeneti méréssel ellenőrizzük is. Legvégső cél pedig az országos kompetencia mérések terén eddig elért eredményeink javítása mind magyar, mind matematika terén.

Az ötéves kutatás egyik része, háttere a tanulási motiváció vizsgálata a fenti mérések célcsoportjaiban. Minden pedagógus egyik fő célja – belépve a tantermi órájára – hogy felkeltse, fenntartsa a tanulók figyelmét, sőt ez a figyelem még arra is elegendő legyen, hogy a gyermek az otthoni feladatait is érdeklődéssel, lelkesen tudja elvégezni (Fejes, 2015). Tovább gondolva ezt: a későbbi tanulmányait is a tanuló érdeklődéssel, a tudomány bizonyos területében elmélyedve, a motiváció belső késztetéssé alakulásával tudja elvégezni. Ennek elérése lenne tehát a legfontosabb feladat, bár az általános iskolai tanuló ettől a gyakorlattól még messze van. Számunkra az a lényeg, hogy megvizsgáljuk, melyek azok a tényezők (iskolai környezet, iskolatársakhoz fűződő kapcsolat, családi támogatás a tanulás terén, további tanulási célok, stb.) amelyek segítik a felső tagozatos tanulóink tanulási kedvének, eredményeinek javítását.

1. A motivációs vizsgálat célja

Iskolánkban az általános iskolai felső tagozat négy évfolyamának nyolc osztálya, azaz kb. 200 fő tanuló vizsgálataim célcsoportja. Kutatási terveim között eredetileg is szerepelt a tanulási kedv, az ezt befolyásoló motiváció vizsgálata. A mai elgépiesedett és automatizált, elektronizált és digitalizált világban is a legértékesebb erőforrás a társadalom részére az ember: a képességeivel, tudásával, fejlődőképességével. Az emberi teljesítmény minden társadalomban stratégiai jelentőségű. Igaz, képzése, fejlesztése az egyik legkölségesebb tényező is. Véleményem szerint a sajátomhoz hasonló képességvizsgálat esetében meg kell azt is vizsgálni, hogy mely tényezők hatására teljesítenek jobban, ill. gyengébben a tanulók a tanulás terén. Több kutató is bizonyította,

hogy a motiváció hatással van a teljesítményre (DECI-RYAN, 2000, BENKE, 2018). Ezért, vizsgálataim közé illesztettem egy motivációs mérést és megvizsgáltam tanulóink motivációs jellemzőit. Ezek a tényezők általános képet adhatnak arról, mi befolyásolhatja a tanulóink gyengébb teljesítményét, vagy éppen a motivációs jellemzőik talán nem is okolhatók a gyengébb eredményekért. A motivációs kérdőív kérdései között szerepelnek olyanok, melyek a motiváció belső tényezőire kérdeznak rá, és olyanok is, amelyek a külső tényezőkre. Fontos vizsgálni, hogy növeli-e a teljesítményt az, ha az egyén a Deci-Ryan (2000) által is említett belső motivációval rendelkezik, avagy a külső motiváció is elegendő lehet a jó teljesítmény elérésére. A legtöbb kutató bizonyította azt, hogy a motiválás hatással van az egyén által végzett feladat teljesítményére (BECKER, 1962), tehát a továbbtanulásnál, majd később a munkaerőpiacon is a teljesítmény fontos tényezővé válik a motiváció. Az általános iskolai oktatás szempontjából a motiváció tanulási kedvre gyakorolt hatását érdemes vizsgálni, hiszen a genetikusan adott képességek, a motiváció által hajtott szorgalommal javíthatók, a teljesítmény emelhető.

2. A motivációs vizsgálat mérőeszköze, célcsoportja

Motivációs kérdőívünket az intézmény iskolai szinten használja. A kérdőívet az intézményi belső minőségfejlesztési csoport vezetője, kollégám diplomamunkájának részeként készítette, és mesterprogramjának részeként módosította (ADORJÁNNÉ, 2016). Az intézményi kérdőíveket 2-12. évfolyam tanulói töltik ki, melyek közül a kutatásomhoz az 5-8. évfolyamos általános iskolai osztályok válaszait szűrtem ki és dolgoztam fel.

A kérdőíveket 174 tanuló töltötte ki. A kérdőív az irodalomjegyzékben szereplő linken található meg.

	Évfolyam létszáma (fő)	Vizsgálatban résztvevők (fő)
5. évfolyam	45	40
6. évfolyam	55	43
7. évfolyam	52	51
8. évfolyam	48	43
Összesen	200	174

1. táblázat

A vizsgálat résztvevőinek megoszlása

A kérdőív 1-3. kérdése a szűréshez fontos adatokat kérdezi meg a tanulóktól: neme, évfolyama, osztálya. Ezután nyitott végű állításokat kell befejezni a tanulóknak (4-8. kérdés). A 9. kérdésben 20 állításra kell válaszolniuk „igen/nem” bejelölésével. Majd a 10. kérdés alatt 15 állítást kellett a saját véleménye alapján 5 fokú skálán értékelni (soha, ritkán, rendszerint, gyakran, mindig). Legvégül megkérdeztük a gyerekektől, melyik a kedvenc tantárgyuk és melyik, amelyet nem szeretnek. Ezen válaszaikra indoklást is kértünk. A kérdőíveket a gyerekek számára elérhető digitális felületen töltötték ki, szülői engedéllyel.

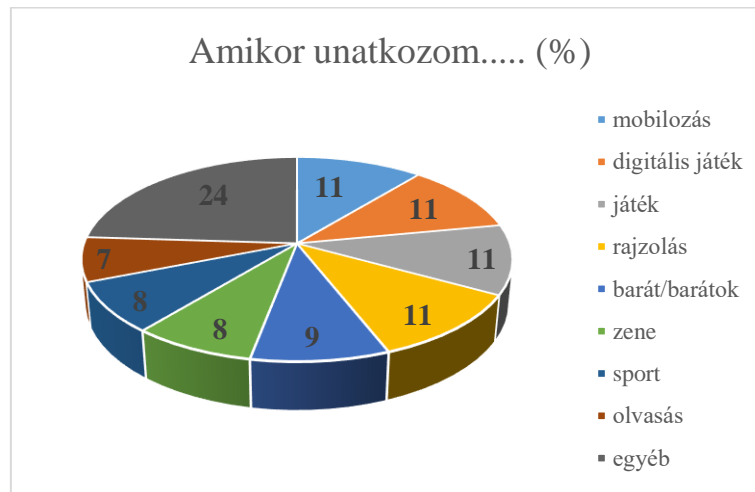
3. A motivációs vizsgálat eredményei

3.1 A nyitott végű mondatok válaszai

A nyitott végű állítások befejezéséhez a tanulók számtalan, rendkívül eltérő típusú választ adtak. A válaszok alapján az egyes állításokat az alábbi eredményekkel töltötték ki a gyerekek.

- *Amikor unatkozom...:* 18 féle legkülönbözőbb elfoglaltság közül a leggyakrabban (18 fő) a mobiltelefonnal történő játékot említették, vagy csak egyszerűen a „mobilozás”-t. Emellett 17 fő írta, hogy digitális játékkal játszik, amikor unatkozik és szintén 17 fő azt, hogy játszik. Itt nem jelölte meg a játék típusát, de sejthető, hogy ők is inkább digitális játékokra gondoltak, hiszen a mai világban a gyerekeket leginkább ez a típusú játék köti le. Így elmondható, hogy a megkérdezettek egyharmada amikor unatkozik, akkor digitális játékokkal játszik, telefonon, tableten vagy egyéb elektronikus eszközön.

17 tanuló azaz, a megkérdezetteknek 11%-a rajzol, 15 tanuló a barátjával tölti az idejét, 13 fő sportol 12 fő zenél vagy zenét hallgat és 11 fő olvas csupán. Az egyéb elfoglaltságok között szerepel csekély előfordulással a tanulás, az étkezés, háziállattal való tördés, a pihenés, kirándulás, és a TV-sorozatok nézése.

1. ábra:

Az 1. nyitott végű mondat válaszainak eloszlása

Következtetesként leszűrhető, hogy tanulóinkat a digitális világ meghódította, aminek persze vannak pozitív és negatív hatásai is. A hagyományos elfoglaltságokkal kevésbé kötik le magukat. Ami örömteli az, hogy a barátkozás, a szociális kapcsolatok, kommunikáció valamint az olvasás is megjelenik az elfoglaltságok között.

- *Amikor jól sikerül a dolgozatom.....* kezdetű mondatot a 2.számú diagramon látható arányban fejezték be a válaszoló diákok.

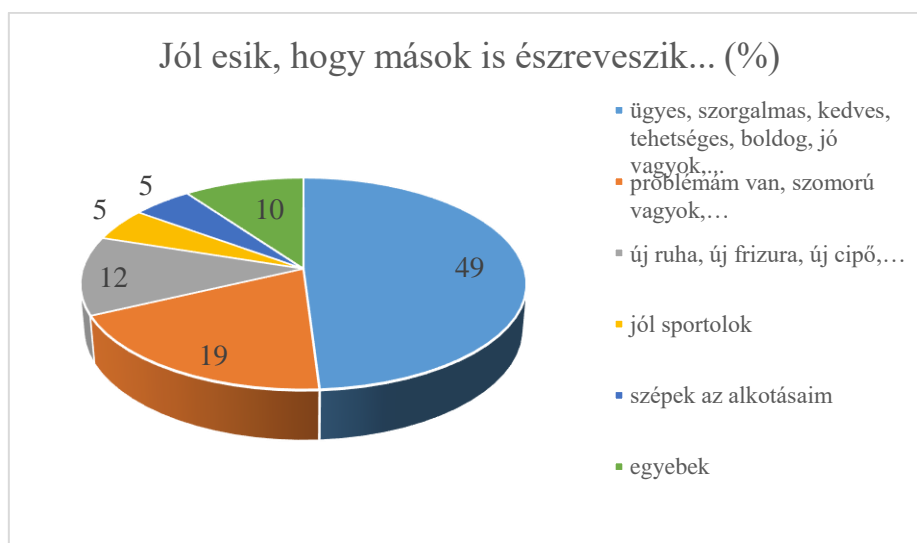

2. ábra

A 2. nyitott végű mondat válaszainak eloszlása

Nagyon fontos tényező az önértékelési folyamatban, hogy amiért megdolgozott a diák, annak - amennyiben van megfelelő eredménye - tudjon örülni, boldogsággal töltse el (81%). Van bennük tudásvágy, amit erősít a küzdelem (dolgozat írás, felelés) utáni siker elérése. Ez már a belső motivációra utal, melyhez szintén pozitív érzéssel járul hozzá a büszkeség, az önmagával való elégedettség. A vizsgálatból kiderül, hogy a szülők csak nagyon csekély esetben dicsérik meg gyermekeiket (9%) a jó eredmény elérése kapcsán. Ez kívülről még inkább növelné a motivációt, de úgy tűnik a gyerekeink számára e nélkül is öröm a jó eredmény elérése. A jól sikerült dolgozat utáni egyéb reakciók között szerepel a bulizás, az étkezés, az, hogy sírva fakad (amit az öröm kategóriába soroltam), valamint az, hogy semmi nem történik. 174 tanuló közül csak 1 fő írta, hogy a jó eredmény után pénzt kap.

- *Jól esik, hogy mások is észreveszik....* kezdetű mondattal szerettünk volna a külső motivációs tényezők közül a tanuló számára a legerősebbre rákérdezni: minek örül, miből merít sok erőt a további cselekedeteihez? A kérdésekre az alábbi arányban adták meg a válaszaikat a gyerekek.

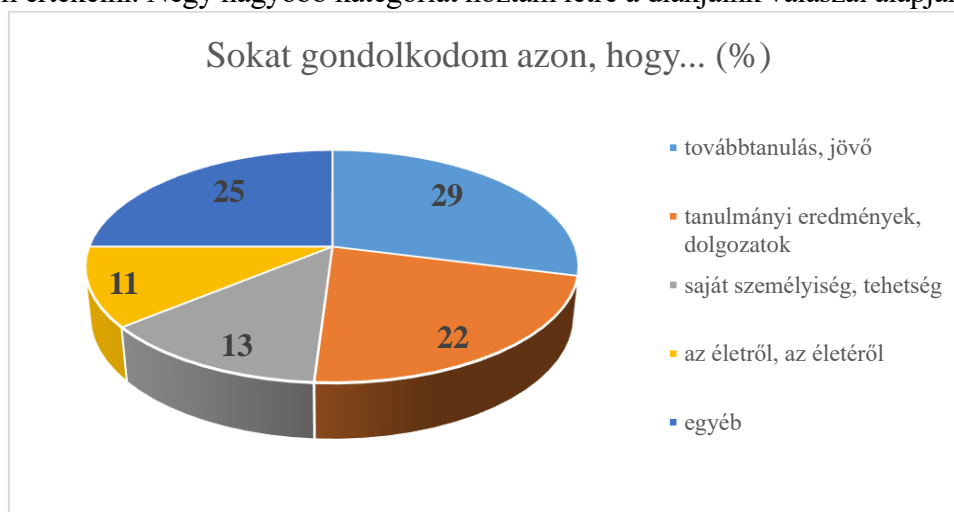

3. ábra

A 3. nyitott végű mondat válaszainak eloszlása

A válaszok alapján tökéletesen elsőbbséget élveznek a tehetséggel, tudással és egyéb más belső, a képességekkel kapcsolatos pozitív visszajelzések (49%). Ezek a társak, szülők, tanárok által történő pozitív visszajelzések erősítik meg a gyerekeket a tovább lépésben, a következő feladatok teljesítéséhez való erő, energia gyűjtéséhez. Természetesen nagyon fontos a negatív érzelmek, belső feszültségek kifelé tükrözése is (19%), mert amennyiben elfogadó, nyitott személyiségről van szó, az erre reagáló kommunikáció, a problémák megbeszélése nagy segítség lehet. Ezzel oldódik a feszültség és az energiákat nem emésztik fel ezek a negatív belső problémák, így több energia marad a további tanulásra, teljesítésre. Életkorukból adódóan megjelenik a külsőségek észrevételének a fontossága is (12%), mint pl. az általuk említett új ruházat, cipő esetleg egy új frizura észrevétele főképpen a társak által. Meglepően kicsi az aránya a sportban vagy művészetek terén való jó teljesítmény produkálásának észrevétele utáni jóleső érzés jelzése, pedig iskolánkban népszerű – mint szabadidős tevékenység – mindkét terület. Az „egyebek” között szerepelnek csekély arányban pl. hogy „ha segítőkész vagyok” vagy „tudok változtatni”, vagy van „humorom”, amelyek 1-1%-os előfordulással fordultak elő. Egy tanuló írta be azt, hogy számára az esik nagyon jól, ha a szülei észrevesznek bármilyen változását. A talán legnegatívabb az a válasz volt, hogy az esik a tanulónak jól, ha mások észreveszik, hogy „létezek, élek”. Két tanulónk írta ezt.

- *Sokat gondolkodom azon, hogy...* nyitott mondatot számtalan módon fejezték be tanulóink, így nagyon nagy lett a válaszok skálája, terjedelme. Ezért az egyes, egymáshoz nagyon hasonló jellegű válaszokat összevontam egy-egy csoportba, hogy az eredményeket jobban tudjam értékelni. Négy nagyobb kategóriát hoztam létre a diákjaink válaszai alapján.

4. ábra

A 4. nyitott végű mondat válaszainak eloszlása

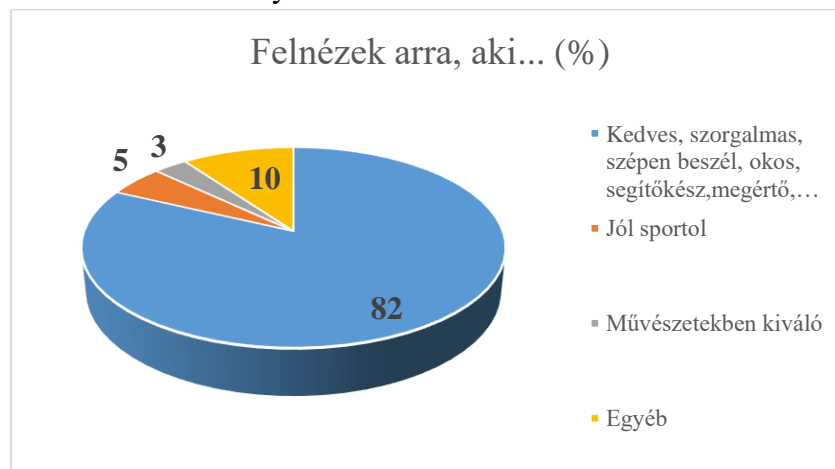
Legtöbbet gondolkodnak a gyerekek a továbbtanulásukról, a jövőjükéről (29%): „mi legyek, ha nagy leszek?”, „milyen lesz majd dolgozni, ha felnőtt leszek?”. Foglalkoztatja a gyerekeket a jövőjük, a jövőbe tekintés, a célok keresése, meghatározása lehet a legnagyobb motiváló tényező a tanulmányi teljesítmény növelésében. Tudja, hogy merre kell tovább haladnia.

Második helyen foglalkoztatja a gyerekeket a mindennapos tanulás, a dolgozatokra történő felkészülés, az eredményeik, a tehetségük (22%). Ez szoros kapcsolatban áll az előző kategóriával, hiszen a kettőt összefüggésben is lehet vizsgálni – ahogyan az egyik tanuló leírta – : „amilyen eredményesen tanulok, az meghatározza a továbbtanulásomat”.

A felső tagozatos kis- és nagykaszasz diákjaink sokat gondolkodnak személyiségükről (13%). Ez teljesen életkornak megfelelő, hiszen a személyiségük az adott iskolai, sportköri, művészeti és

egyéb közösségeikben nap-nap után alakul, módosul, fejlődik. Természetesen ez a tényező is meghatározó lesz a továbbtanulást illetően. A kérdőívet kitöltő diákjaink 11%-a gondolkodik az életről, az életéről. Nem tudom megítélni, hogy ez magas vagy alacsony arány. Azonban azt tudom, hogy van jó néhány diákunk (11-14 évesek!), akiknek szinte nehezebbek a mindennapjaik a családjukon belül, mint sok felnőttnek. Nekik biztosan nem a továbbtanulást jelentő távolabbi jövő, hanem a „ma este”, a holnap és a mindennapi gondok, teendők megoldásán járnak a gondolataik. Egyéb dolgokon is gondolkodnak a fentiekén kívül tanulóink, így pl. arról, hogy „mi a jó?”, hogy miben tudna másokon segíteni, a kisállatáról, a telefonjáról, és persze ez a korosztály már észreveszi a másik nemet és a gondolataik közé bekerülnek a „másik nem”-mel kapcsolatos elemek is.

- *Felnézek arra, aki...* az utolsó nyitott végű mondat célja az, hogy vannak-e példaképei a mai gyerekeknek? Akarnak-e valakihez hasonlítani és ha igen, akkor kik azok, akikre felnéz ez a korosztály.

5. ábra

Az 5. nyitott végű mondat válaszainak eloszlása

Az összes pozitív jelzővel illetett választ - belső jellemvonások - egy kategóriába tettem és így a legtöbb tanulónkról (82%) megállapítható, hogy ezeket tartja azoknak a tulajdonságoknak, amelyek tulajdonosaira fel tud nézni. Két képességet emeltek még ki, a sport és a művészeti tehetségeket, amelyek kiemelhetnek egy-egy személyt és példaképként állhatnak előttük. Az egyebekhez tartoznak - kis arányban - a külsőségeikben kiemelkedők („csinos”, „szép”), továbbá a barátok, a tanárok, a szülők. Meglepő módon van olyan diákunk aki olyan társára esetleg felnőttre néz fel, aki „szóba áll vele.”, „nem bánt”-ja, vagy olyan is előfordult, hogy olyan személyre néz fel, aki negatív tulajdonsággal emelkedik ki: „önző”. Ezt úgy is lefordíthatom, hogy nem önmagát sorolja leghátulra és mindig a többiekkel törődik, hanem egy kicsit önmaga is fontos tud lenni önmagának. Ha így fordítom le ezt a bejegyzést, akkor máris veszít a negatív jellegéből.

3.2 Állításokra eldöntendő (igen/nem) válasz megadása

A kérdőívből az állításokat röviden megfogalmazva, természetesen lényegi értelmüket megtartva helyeztem az alábbi táblázatba. A szürke sávok esetében az „igen” választ a válaszadók minimum 60%-a adta. Ez a 20 állításból 8 állítás esetében igaz. Ezek azok a területek, amelyek egyértelműen motiváló tényezők lehetnek a gyerekek számára. Ilyenek pl. a továbbtanulási cél megválasztása. Szintén motiválhatók a tanulók, ha az érdeklődési körükön be-

lül, kicsit mélyebb tudás, esetleg kis kutatómunkát kérünk tőlük, hiszen maguktól is utánaé-
nek a számukra érdekes tudnivalóknak. Az unalmas anyagokat is megtanulják, tehát tudják,
hogy a tanulás egyik fontos lényege a folyamatosság és ezt szorgalommal érhetik el. Tisztában
vannak azzal, hogy jobban fognak érvényesülni, ha jobban tanulnak. Nagyon motiváló a gye-
rekek számára az elismerés - itt gondolok pl. egy jó intézményi értékelési rendszerre, ezen belül
a pedagógusok saját értékelési rendszerére -, de szintén rendkívül fontos a gyerekek számára a
szülői elismerés, amely úgyszintén erősen motiváló hatású. A válaszokat adó tanulók 66%-a
adott „igen” választ arra az állításra, hogy az eredményes tanulás a legfontosabb számára, hi-
szen ennek a korosztálynak a játék, a barátok, a sport, és a korábbi kérdések között szereplő
egyéb területek is nagyon fontosak lehetnek. Azonban az utolsó előtti kérdésre több „igen”
választ vártam. A viszonylag alacsony arány azzal is magyarázható, hogy a felsős gyerekeknek,
ahhoz, hogy a tanulásban haladjon, folyamatosan jól teljesítsen, éppen elég elolvasni azt a
mennyiséget, amit a tanévenkénti kb. 12-14 tantárgy tankönyvi anyaga és a kötelező olvasmá-
nyai felajánl számára, ill. kér kötelező jelleggel.

	Állítások (röviden)	Igen válaszok (%)
1	Feladatmegoldásból nem vagyok kiközösíthető	37
2	Csak azt tanulom meg, ami érdekel	22
3	Célom a továbbtanulás	82
4	Rossz eredmény esetén szégyenkezem	55
5	Magamtól is utánaézek dolgoknak, ha érdekel valami	76
6	Ha társaim többet tudnak, többet tanulok	43
7	Az unalmasabb anyagokat is megtanulom	84
8	Családi elvárástól félek	37
9	Ha többet tudok, jobban érvényesülhetek	78
10	Csalódnak bennem, ha rossz az eredményem	52
11	A tanulási kedvemet növeli az elismerés	80
12	A jó eredményt otthon elismerik	90
13	Az eredményes tanulás a legfontosabb számomra	66
14	Nagyon kitartóan tanulok	37
15	Jó bizonyítványért ajándékot kapok	56
16	Amit tanulok, összefüggésbe hozom más tantárggyal	58
17	Ha jól akarok felkészülni, szóról szóra tanulok	30
18	Jól be tudom osztani a tanulásra szánt időmet	47
19	Általában azt olvasom el, ami kötelező	61
20	Sokszor nem tudok elaludni az iskolai gondjaimtól	40

2. táblázat
Állításokra eldöntendő (igen/nem) válasz megadása

A világos szürke színnel jelölt állítások azok, melyeket a tanulóinknak csak 50-60%-a vála-
szolt meg „igen”-el. Ezek, kis magyarázatra szorulnak. A 4. állítás: „rossz eredmény esetén szé-
gyenkezem”, amely rossz eredmény esetében nem tudhatjuk mi a háttér és lehetséges, hogy ta-
nulóink számára az elért eredmény, abban az esetben elfogadható és nem pedig szégyenkezni
való. A 15. állítás esetében az 56%-os „igen” választ még magas aránynak is tartom, bár tudom,
hogy a kor előre haladtával egyre inkább beépül a tanulás, tudás szükségessége és egyre kevésbé
függ a külső motiváló tényezőktől. Ez a korosztály még éppen átmeneti korban van e területen.

A 16. állítás szintén a korosztály jellemzőivel kapcsolatos: ebben a korban tanulják a rendszerezést, az elvonatkoztatást, a tantárgyak közti kapcsolatok észrevételét, az erre történő odafigyelést. A tantárgyközi kapcsolatok felismerésének képessége ebben a korban van kialakulóban.

A fehéren hagyott állításokra minden esetben a „nem” válasz sokkal inkább jellemző, de több állítás esetében ez pozitív jelzője lehet a vizsgált közösségnek. Ezek a 2., 8., 17. és a 20. állítások. Ezek alapján a tanulók nem csak azt tanulják meg, ami érdekli őket, tehát nyitottak a tanulásra (7. kérdéssel szinte megegyező válasz). Továbbá nem tartanak a családi elvárástól, aminek lehet pozitív kicsengése is: nem félnek a rossz teljesítmény következményeitől, nincs bennük stressz, vagy negatív érzés, ha nem tudnak maximálisan megfelelni a családi elvárásoknak. A 17. állítás esetében is a „nem” válaszok vannak többségben: a rövid távú memóriában való tárolás, azaz a magolás nem célravezető tanulási mód. Ehelyett az értő-tanulás az, ami célravezetőbb és hosszú távon eredményesebb. A 20. állításra adott több „nem” válasz: diákjaink többségének nem jelentenek otthon is nyomasztó hatást az iskolából hazakerülő problémák. Csupán a három állítás az, amely esetében a „nem” válaszok többsége negatív érzetet kelthet, ezek az 1, 6., 14. állítások. Az 1. kérdés a koncentráció képességre utal a 14. állítás pedig a tanulásban való kitartásra. Ezek a tulajdonságok még ennél a korosztálynál nagyon jól fejleszthetők és tulajdonképpen ez az a két tulajdonság, ami az iskolafokozatok növekedésével párhuzamosan nőnek. Egy 5. osztályos tanuló inkább kiközösíthető a feladatok megoldása alatt és kitartása, figyelme is rövidebb távú, mint egy 7. vagy 8. osztályos tanuló esetében. A 6. állításra túl sok „nem” válasz érkezett (57%). Ez a terület is fejleszthető (versenyeztetés akár órán, iskolán belül, majd szélesebb körben).

3.3 Megállapítások értékelése ötfokú skálán

15 állítást kellett a gyerekeknek a saját szokásrendje, érzései és mindennapos gyakorlata alapján értékelni. Az ötfokú skálát a válaszok kiértékelésénél, elemzésénél 3 csoportba alakítottam át: a gyakran, mindig és rendszerint kategóriákat összevontam, a ritkán és a soha válaszlehetőségekre külön-külön is kíváncsi voltam. A 3. táblázatban a negatív irányú válaszokat szürkével, a pozitív jellegűeket sárgával jelöltem.

	Állítások röviden	A válaszlehetőségek csoportosítva (%-os válaszadás)		
		Gyakran–mindig– rendszerint	Ritkán	Soha
1	A tanórákon végig figyelek	87	23	0
2	Ha valamit nem értek, megkérdézem	70	30	0
3	A tananyagot az iskolában megtanulom	68	30	2
4	A feleltetéstől félek	52	42	6
5	Szívesen vagyok az iskolában	56	27	17
6	Sikereseznek érzem magam az iskolában	64	28	8
7	Társaimhoz fordulok segítségért	58	34	8
8	Társaim hozzám fordulnak segítségért	47	43	10
9	A kudarcok elveszik a kedvem a tanulástól	43	29	28
10	Jól érzem magam a tanórákon	64	28	8

11	Érdekelnek a tankönyvek témái	45	41	14
12	Csak azért tanulok, mert kell	56	22	22
13	A tanulással kapcsolatos problémáimat megbeszélem a felnőttekkel	68	24	8
14	Hazatérés után rövidesen nekiülök a tanulásnak	65	25	10
15	Egyedül szeretek tanulni	74	20	6

3. táblázat

Megállapítások értékelése a módosított ötfokú skálán

Az intézmény minőségi oktatása, pedagógusaink mindennapos munkája szempontjából sárgával jelölt 1-3. és a 6., 10., 14. állításra adott válaszok pozitív kicsengésűek: a pedagógusok jó módszertannal, kommunikációval lekötik az egész tanórán diákjainkat (87%), a gyerekek őszintén mernek kérdezni tanáraiktól, diáktársaiktól (70%) és nagy többségük megérti, megtanulja az iskolában a tananyagot (68%). A gyerekek megfelelő visszajelzéseket kapnak és sikeresnek érzik magukat az iskolában (64%) és jól érzik magukat a tanórákon (64%). Ugyan ezek az állítások a gyerekek oldaláról nézve is pozitívak, hiszen jól tud többségük a tanórákon koncentrálni, jó kapcsolatban van pedagógusaival és a társaival, és képességeik lehetővé teszik, hogy az iskolában megtanulják a tananyagot. Mindezek vezetnek egy komfortos, kiegyensúlyozott iskolán belüli közérzethez, ami nagyon fontos, hiszen napi 6-8 órát tartózkodnak az iskolában úgy, hogy „dolgozniuk”, teljesíteniük kell. A 14. kérdésre adott magas arányú pozitív válaszadás a tanulóink zöme esetében szorgalomra, kötelességtudatra utal. A 13. és 15. állítások inkább az iskolán kívüli tanulási szokásaikra kérdeznék rá. Ezekből kiderül, hogy nagyrészt van olyan felnőtt a közelükben (pedagógus, szülő), aki tud segíteni a tanulásban és a megkérdezett tanulók háromnegyede inkább szeret egyedül tanulni.

A szürkével megjelölt állítások aránya elgondolkodtatásra ösztönöz, mint intézményvezetőt. A gyerekek 30%-a ritkán kérdez (2. állítás), ha nem ért valamit. Ez lehet a tanár-diák kapcsolatban elrejtett probléma, de lehet, hogy befelé forduló, nehezen kommunikáló a diákok egyéni problémája is vagy akár a kamaszkorban gyakran előforduló dac is előidézheti. A tananyagot szintén egyharmaduk ritkán tanulja meg a tanórán. Ez képességekkel is magyarázható, ill. azok fejletlenségével (3. állítás) vagy figyelmetlenséggel, akár a koncentráció képesség problémájával. A feleltetéstől a megkérdezettek kicsit több, mint a fele fél. Ez nem jó arány, mert azt gondolom, hogy felső tagozaton már egy megszokott gyakorlat kellene, hogy legyen a feleltetés és a gyerekeknek nem kellene félni ettől. Ez is többletanyag probléma lehet. Az adatok alapján a gyerekek csupán 56%-a van szívesen az iskolában, pedig napi szinten az látszik, hogy a gyerekek szeretnek ott lenni. Az egymás megsegítésével kapcsolatban két állítást is értékelniük kellett (7. és 8. állítás), melyek alapján az osztálytársi viszont-megsegítés elég alacsony szinten működik. Sok az a tanuló (43%), aki úgy gondolja, hogy a kudarcok, mindig, gyakran vagy rendszerint elveszik a kedvét a tanulástól (9. állítás). A gyerekek 36%-a soha nem vagy ritkán érzik magukat jól a tanórákon (10. állítás). Mi lehet ennek az oka? Nem köti le őket a tananyag, a módszer, képtelen figyelni, egyéb gondok nyomasztják. A 12. állításra adott válaszok megoszlása több gondolatot is ébresztett bennem: részben a pozitív válaszok aránya túl magas (56%), azonban ebben a korban – főképpen 5.-6. évfolyamban – még nem tudatosul a tanulás legfontosabb célja. A ritkán/soha: 22%/22% (azért tanulok, mert kell) válaszok viszont legfőképpen a 7.-8. évfolyamból érkeztek, hiszen ők már –

főleg a 8. évfolyam – mást sem hallanak 8. osztályos korukban, csak a továbbtanulással kapcsolatos intelmeket, ami a céltudatos tanulásra ösztönzi őket. A 13. állításnál túl magas arányban válaszolták azt a gyerekek, hogy a ritkán tudják vagy soha nem tudják megbeszélni felnőttekkel az iskolával kapcsolatos gondjaikat (24% ill. 8%).

3.4. Tantárgyi attitűdök

Mindannyian tudjuk, hogy a tantárgyak kedvelése, ill. nem kedvelése soktényezős, mindenestre, akármilyen is áll a háttérben, a tanulási motivációt erősen megszabja. A tantárgyak iránt mutatott érzelmelek függhet az adott tanuló tantárgyi képességeitől, szorgalmától, a családi háttér támogatásától, az iskolai tanórán kívüli támogatás kihasználásától, az érdeklődési körétől. Természetesen a leginkább a - kisiskolás kortól akár középiskola 10. osztályáig is megfigyelhető - pedagógushoz való viszonytól, amitől nagyon sok minden függ. Több évtizedes pedagógiai tapasztalataim alapján minél fiatalabb a tanuló, annál inkább a „tanító/tanár néninek” tanul. A felsős tanulók személyiség alakulásának része, hogy észreveszik az egyes személyekhez való viszonyukat, azt esetleg felerősítik saját reagálásaikkal. Ez egy pedagógus esetében azt okozhatja, hogy az általa tanított tantárgyat még jobban vagy még kevésbé kedveli a tanuló, esetleg nem is hajlandó azt tanulni. Így került be magas számmal – egy egész osztálynyi tanuló véleménye alapján – a nem kedvelt tantárgyak közé 3. helyen a földrajz, amely minden más osztályban a kedveltek között található.

Legkedvesebb tantárgyak	Legkevésbé kedvelt tantárgyak
testnevelés	matematika
történelem	magyar irodalom
angol nyelv	földrajz
matematika	történelem
biológia	testnevelés

4. táblázat
Tantárgyi attitűdök (a, b)

Tehát a kérdőívnek ezt a két kérdését nem tudtam felhasználni, csupán az osztályokban tanító kollégáimról adott „panoráma képet” számomra, arról, amit addig is tudtam.

4. A kérdőívek eredményeiből levont következtetések, megállapítások

Iskolánk egy átlagos, kisvárosi lakótelep közepén található általános iskola, átlagos általános iskolai tanulókkal. Ezt írhatnám le, ha csak általános iskola lennénk. Azonban iskolánk egy többcélú összetett intézmény, ahol SNI tagozat és Autista Központ, valamint gimnáziumi tagozat – többféle emelt szintű képzéssel – is működik, sőt általános iskolánk integráló szerepet is ellát a városban. Ezért minden diákunkat az elfogadás, befogadás és az egymásra való érzékenység minden területével, számos gyakorlati helyzetben megismertetjük, így neveljük őket.

4.1. Intézményvezetői meglátások

Intézményvezetőként azt látom, hogy a motivációs kérdőív reális és inkább pozitív eredményeket mutatott ki tanulóink körében. Ilyenek pl. tud örülni a jó tanulmányi eredményének, vagy ha mások észreveszik a fejlődését, érdekli a gyerekeket a jövőjük, hogy hová tanulnak

tovább. Motiválja őket a dicséret (otthon, iskolában), érdeklődők (utánanéznék érdekes dolgoknak), fontos többségüknek az eredményes tanulás. Ezeket a területeket, melyek alább láthatók, tovább szükséges erősíteni.

1. Pozitív visszajelzések megfelelő arányban szerepelnek a tanulók számára (pedagógus, társ, szülő), 3. ábra
2. Odafigyelés, törődés szintje megfelelő (szaktanári, osztályfőnöki, társak, szülők), 2. táblázat 11., 12. sor
3. Pályaorientációs foglalkozások eredményesek, segítők minden évfolyamon, 3. táblázat, 7., 8., 13. sor

Azonban képet kaptam olyan fejlesztendő területeinkről, melyeket érdemes átgondolni és fejlesztési/intézkedési tervet alakítani ki erre a körre, hiszen befolyással lehetnek a tanulási motivációra. Ezek a területek az alábbiak.

- Kevés a tanulást segítő kapcsolat, a kommunikáció a gyerekek között (1. ábra: barátok, 3. táblázat: 7-8. sor)
- A tanulót érdeklő terület erősítése plusz feladatokkal – kiemelés – (2. táblázat, 5. sor)
- Kérdezni, gyakorolni, erősíteni a tananyagot, hogy minél többet meg tudjon tanulni az iskolában (3. táblázat: 2-3.)
- A feleltetés rutinná váljon, ne féljenek a gyerekek (3. táblázat, 4. sor)
- Segítsenek egymásnak a tanulók: forduljanak egymáshoz tanulmányaik jobb elsajátítása érdekében (3. táblázat 7-8. sor)

Akár pozitív, akár negatív kicsengésű is a gyerekek véleménye a családról, a szülői elvárásokról, dicséretekről, elmarasztalásokról, (2. táblázat, 8., 10., 12., 15. kérdés) foglalkozni kell ezekkel a kérdésekkel. Szülői értekezleteken ezeket a jellemzőket, véleményeket ismertetni kell és hatni kell a szülőkre: tudatosítani bennük hogy egy-egy apró jelzés, odafigyelés micsoda erővel hathat a gyermekük tanulási kedvére, így a teljesítményére is.

5. Intézkedési terv a motivációs mérések eredményeinek értékelése alapján

A pozitív eredményekből adódó megállapítások további szinten tartása, erősítése fontos cél. (4.1. 1., 2., 3.)

A vizsgálat alapján fény derült néhány fejlesztendő területre is, melyek javítása a célja intézkedési tervünknek. Ezek az alábbiak:

1. Pályaorientációs foglalkozások erősítése minden évfolyamon
2. Fejlesztő tanulószoba erősítése, nemcsak írásbeli gyakorlás, de szóbeli gyakorló-feleltetés bevezetésével (differenciálás, fejlesztés, tantárgyi szakmai nyelv kommunikációjának gyakorlása)
3. Tanulópár rendszer erősítése, napi gyakorlattá válása (barátság, egymástól tanulás, kommunikáció)
4. A tanórai szóbeli feleltetés rutinná alakítása, megszoktatása
5. Szülői értekezleteken a motivációs mérések eredményeinek ismertetése

A fenti intézkedési terv 1-3. pontja szerepel a Kompetencia Projekt, azaz az eredeti kutatási terv céljai között. A 4. pont a mindennapi tanórák része kell, hogy legyen, ezt erősítem nevelési-oktatási gyakorlatunkban. Az 5. pontot pedig az osztályfőnökök figyelmébe ajánlom amellet,

hogy a vizsgálatokról egy összefoglalást a rendelkezésükre bocsátok. Mindezek alapján megállapíthatom, hogy a Kompetencia Projekt korábban kitűzött céljainak, módszertanának, gyakorlatának megfelelősége, relevanciája ennek a motivációs vizsgálatnak a kapcsán is beigazolódott. Így a Kompetencia Projekt gyakorlata megerősödve haladhat tovább a kitűzött célok felé.

Utóirat, avagy az intézményvezető szubjektív véleménye

Iskolánk felső tagozatos tanulói egy nyolcévfolyamos gimnáziumi felvételi által kiszűrt általános iskolai felső tagozaton maradó gyermekek. Szövegértésük, matematikai eszközhasználatuk fejlesztendő, amire épül az intézményi Kompetencia Projekt néven futó intézményvezetői kutatás.

Az elvégzett motivációs háttérkutatás alapján nagyon büszke vagyok felső tagozatos diákjainkra, pedagógusaira: jó környezetben nevelkednek, tanulnak, megfelelő motiváló támogatásban részesülnek, helyén van az értékítéletük. Tudnak örülni a jó eredményeiknek, fontos számukra a barátokkal való kapcsolat, a kommunikáció és „még” könyveket is olvasnak. Fontos számukra a pozitív visszajelzés bármely partner felől is. Nagyon fontosnak és pozitívnak tartom, hogy komolyan foglalkoznak a jövőkéjükkel. Szintén örömteli, hogy példaképként pozitív tulajdonságú személyeket választanak. A tanulás terén is a válaszok nagy része büszkeségre ad okot számomra: maguktól utánaérdekesnek érdekes tudnivalóknak és a tananyag unalmasabb részeit is megtanulják.

Természetesen ezek a jellemzők nem a felsős diákok 100%-ára jellemzők, de a többségükre igen, ami a csoportok, osztályok szemléletformálásában nagy jelentőségű lehet.

Bízom abban, hogy a bemutatásra került motivációs mérési eredmények, valamint az ötéves Kompetencia Projekt kutatási módszerei segítenek diákjainknak a szövegértés és matematika eszközhasználat terén történő fejlődésben, így az országos mérési eredményeink javulni fognak.

Irodalomjegyzék

- Adorjánhé Káldi Boglárka: *Motivációs kérdőív*, BME, Budapest, 2016. Szakdolgozat
<https://forms.office.com/pages/designpagev2.aspx?lang=hu&origin=OfficeDotCom&route=Start&subpage=design&id=dZDd8GeBoUOfnUNpNxTi9NLfohy5wnRBIR8PgN7FtARUOEdaN1VNRTRNV00zTUhQNDVDTDJ-VNVBQMC4u>
- Becker, G. S. (1962): *Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis*, The Journal of Political Economy, 1962/5. szám. o. 9-49.
- Benke Mariann: *A motiváció és tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélet*
Doktori értekezés tézisei
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23465/benke-mariann-tezis-hun.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Deci, L. E.-Ryan M. R. (2000): *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being*, American Psychologist 2000/1. szám. o. 68-78.
- Fejes József Balázs: *Célok és motiváció*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2015.
- Grabe, P.- Stoller, Fredricka L. (2011): *Teaching and Researching*: Reading, London. Routledge
- Hidegh Anikó (2021): *Egy jó gyakorlat bemutatása: a szövegértés fejlesztésének lehetőségei a felső tagozaton, avagy megértetni, tehát érteni*. Anyanyelv-pedagógia 2021. évi 4. szám
<https://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=939>
- Kiss A. – Kiss É. – Kubinger P.J. – Ladányiné S.T. – Zsolnai J-né (2015): *Az olvasás, a szövegértés és az internetpedagógia tartalmának feltárása*. PE Neveléstudományi Intézet, Pápa
- Schnotz, Wolfgang – Molnár Edit Katalin (2012): *Az olvasás-szövegértés mérésének társadalmi és kulturális aspektusai*. In: Csapó Benő – Csépe Valéria (szerk.): *Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 87–136.